

Prof. dr hab. Andrzej Romanow

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Bogusława Brezy na temat:
Historia Miasta i Gminy Wejherowo w okresie międzywojennym.**

W polskiej refleksji naukowej problematyka tycząca dziejów „Małych Ojczyzn” nie jest zagadnieniem nowym. U podłoża czynników „pobudzających rozwój zainteresowań regionalnych”, również tych związanych z rozrostem ruchu regionalnego i jego badań na Pomorzu, tkwił, znajdował się wzrost naukowego, badawczego zainteresowania swoistością kulturową, historyczną, etnogenetyczną, etnologiczną etc.,...etc.

Generalizując można więc stwierdzić, iż owe determinanty warunkowały, wyznaczały badawcze trendy obszarów o wykrystalizowanej tożsamości kulturowej, etnicznej, posiadających też swoiste uwarunkowania gospodarcze. Opiniowana praca przedstawiająca na swoich stronicach wymienione wyżej kwestie – zagadnienia stanowi dobry wzór – model monografii, tkwiącej pod względem tak metodologicznym jak i metodycznym na pograniczu historii regionalnej a mikrohistorii, Autor bowiem przedstawiając czytelnikowi wyodrębniony z kaszubskiego interioru obszar wejherowskiej gminy i samego miasta Wejherowa, skupia się jednocześnie na zaszłościach dziejowych zachodzących na tymże obszarze. Zaszłościach, przybliżających czytelnikowi, w ujęciu Autora, te fragmenty historii Wejherowa i wejherowskiej gminy, które nie znajdują odzwierciedlenia w materiałach proweniencji urzędowej, jak również w literaturze tak naukowej jak i popularnej związanej z tematem rozprawy.

W powyższym kontekście praca, a właściwie prace mgr. Bogusława Brezy, co pragnę podkreślić na początku swojej recenzji, umożliwiają w miarę szczegółowe poznanie podjętego zagadnienia nie tylko w skali „Małej Ojczyzny” - ziemi kaszubskiej, ale też stanowią ważną partię badań tyczących znacznie szerszego obszaru historycznej, naukowej penetracji, tj. całego Pomorza Nadwiślańskiego.

Recenzowana rozprawa oparta jest na stosunkowo szerokiej podstawie archiwalno – źródłowej. Autor sumiennie wyzyskał materiały chronione w Archiwum Państwowym w Gdańsku i w jego ekspozyturze gdyńskiej, a także w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy, w Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko – Pomorskiej w Wejherowie, dotarł do archiwów parafialnych (w Wejherowie, w Górze, w Redzie, Rumii i w Kostkowie), sięgnął też do materiałów znajdujących się w

zbiorach Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciw Narodowi Polskiemu i w niektórych archiwach i bibliotekach szkolnych (np. w Bolszewie). Wyzyskał też wybrane roczniki lokalnej prasy – tak polskiej jak i niemieckiej (np. „Gazeta Kaszubska”, „Lud Pomorski”, Zrzesz Kaszëbskô”, „Przegląd Ewangelicki”, „Pommersche Heimat”, „Heimat Kalender des Kreises Lauenburg in Pom.”), jak też źródła memuarystyczne i epistolograficzne oraz zebrane skrupulatnie wywiady i relacje mieszkańców samego Wejherowa i wejherowskiej gminy.

W porównaniu do prac wcześniejszych edycji niż rozprawy Doktoranta, te ostatnie w mojej ocenie są one jednymi z lepiej „obudowanymi” materiałem źródłowym i pomocniczym monografii historycznych dotyczących zagadnień wiążących się z tematami podjętymi przez Pana mgr. B. Brezę. Obydwa problemy, tj. *Wejherowo w okresie międzywojennym i podczas okupacji* oraz *Dzieje Gminy Wejherowo w odrodzonej Polsce (1920 – 1939)*, tworzą istotne, ważne części (rozdziały) dwu zbiorowych prac, a mianowicie: *Historii Wejherowa* wydanej w 1998 r., a opracowanej pod redakcją naukową prof. Józefa Borzyszkowskiego i *Dziejów Gminy Wejherowo*, której to redaktorem naukowym był dzisiejszy Doktorant, a która ujrzała światło dzienne w 2013 r. Przedstawienie do recenzji rozprawy doktorskiej w powyższej formie, jest zgodne z punktem 5. § 6 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 3 października 2014 r., podnoszącego konieczność oceny „indywidualnego wkładu kandydata w powstanie tej pracy”. O fakcie zaangażowania Autora w dążeniu do możliwie wyczerpującego nakreślenia zagadnień tworzących temat rozprawy, wspominałem przy przeglądzie jej źródłowo – materiałowej podstawy. Podobne spostrzeżenia nasuwają się jeśli chodzi o ocenę celowości i trafności wykorzystanych opracowań naukowych – chociaż i tu można by wytknąć Autorowi pominięcie niektórych pozycji (np. Przemysława Olstowskiego, *Obóz pomajowy w województwie pomorskim w latach 1926 – 1939*, Warszawa 2008; Krzysztofa Osińskiego, *Walka o Wielką Polskę. Narodowa Demokracja wobec rządów sanacji na terenie województwa pomorskiego w latach 1926 – 1939*, Toruń 2008; Wiktora Peplińskiego, *Walka endecji z sanacją o wpływy na Pomorzu po maju 1926 roku w publicystyce „Słowa Pomorskiego”*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego”, Historia, 1978, nr 8; Mieczysława Wojciechowskiego, *Życie polityczne mniejszości niemieckiej na Pomorzu w okresie międzywojennym (1920 – 1939)*, [w:] *Mniejszości narodowe i wyznaniowe na Pomorzu w XIX i XX wieku. Zbiór studiów*, red. M. Wojciechowski, Toruń 1998).

Warto było również przeprowadzić kwerendę w Archiwum Akt Nowych gdzie znajdują się archiwalia dotyczące Stronnictwa Narodowego na Pomorzu oraz Urzędu Wojewódzkiego Pomorskiego. Informacje o życiu codziennym Wejherowa i wejherowskiej gminy znaleźć też można w takich gazetach jak „Słowo Pomorskie”, „Pielgrzym”, „Dziennik Gdyniński”, do których to Autor nie dotarł. Krytyczna analiza przedstawionych przez Doktoranta części rozprawy, pozwala jednakowoż na stwierdzenie, że poza mało znaczącymi, nieistotnymi zaszłościami dziejowymi, owe „braki” nie mają większego znaczenia merytorycznego i wpływu na ogólny charakter i poznawczą stronę recenzowanej pracy.

Konstrukcja obydwu jej części nie budzi moich zastrzeżeń. Chronologiczno – problemowy układ rozprawy i logiczny podział materiału w jej obrębie, jest

uzasadniony tak merytorycznie jak i czytelnym dążeniem Doktoranta do możliwie wyczerpującego, przedmiotowego, a zarazem komparatywnego przedstawienia zagadnień.

Przekonują mnie także przyjęte w dysertacji cezury chronologiczne, tj. lata 1920 – 1939. Pozwoliły one bowiem nie tylko na ukazanie zagadnień w obszernym przedziale czasowym lecz także umożliwiły przedstawienie ich złożoności, ewolucji oraz powodów owych zmian. Krytyczna, przeprowadzona profesjonalnie analiza źródeł i materiałów wyzyskanych w ocenianej rozprawie oraz formułowanie konkluzji świadczy pozytywnie o umiejętnym wykorzystaniu przez Doktoranta metodologicznych uwarunkowań „warsztatu pracy” historyka. Pan mgr Bogusław Breza starannie i udanie połączył też badaną przez siebie problematykę z w miarę szerokim kontekstem historycznych zaszczości okresu międzywojennego. Nie ułatwia on sobie przy tym zadania zawężając wspomniane kwestie do realiów ośrodka miejsko – gminnego, ale uwzględnia także spektrum ogólnopomorskie.

Uważam wspomniane „odniesienia” za trafne, niezbędne w wywodzie wyjaśniającym, argumentującym m. in powody określonych działań municypium wejherowskiego, a także samorządowych instancji gminy wejherowskiej. Właśnie dzięki takiemu ujęciu rozprawa doktorska mgr. B. Brezy jawi się nie tylko jako „standardowe” przedstawienie tematu, lecz opracowanie o dosyć szerokim zakresie poznawczym, wskazującym zarazem możliwości i kierunki dalszego zgłębiania tematu. W mojej ocenie jest to godna podkreślenia zaleta opiniowanej dysertacji.

Niewątpliwie znaczącym osiągnięciem badawczym Autora jest według mnie również ta partia (rozdział) jego łącznej rozprawy, w której precyzyjnie analizuje dzieje i losy miasta Wejherowa i jego mieszkańców w dobie hitlerowskiej okupacji, co stanowi dobry przykład badawczej rzetelności Doktoranta. Powyższą, pozytywną ocenę potwierdzają również rozdziały traktujące o problemach wejherowskiego municypium, samorządu terytorialnego (gminnego), a także o kwestiach społeczno – demograficznych, gospodarczych i kultury.

Naukowo – informacyjną stroną rozprawy wzbogacają przypisy będące cennym uzupełnieniem bądź rozwinięciem wykładu. Zamieszczenie w przypisach wielu szczegółowych, drobiazgowych acz niezbędnych dla dopełnienia całości obrazu historycznych faktów analizowanych w tekście „podstawowym” rozprawy umożliwiło Doktorantowi wprowadzenie do ocenianej pracy pewnych elementów syntezy. Owo – jak się okazuje w trakcie lektury pracy – pozornie zawężone, syntetyczne ujęcie tematu pozwoliło Autorowi na skupienie rozważań na problemach ściśle wiążących się z tematyką rozprawy.

W partiach omawiających kwestie samorządowe Doktorant uwzględnił też obszary leżące obecnie w granicach wejherowskiej gminy, a w latach 1920 – 1945 znajdujące się na terenie Niemiec. To obszar wiejski Kniewa z przyległościami. Szkoda, że w badawczej kwerendzie dotyczącej tejsze miejscowości Doktorant ograniczył się do materiałów chronionych w polskich archiwach, a pominął niemieckie, co być może zawężyło obraz życia mieszkańców tej pogranicznej wioski przedstawiony na stronicach opiniowanej pracy.

Oceniając rozprawę doktorską Pana mgr. Bogusława Brezy jako całość, twierdząc, iż jej wewnętrzna struktura, zawartość merytoryczna są w pełni adekwatne do

podjętego, problemowego zagadnienia. Toteż stwierdzam, że mamy do czynienia z pracą analityczną, dojrzałą, opartą na stosunkowo bogatym materiale źródłowym.

Biorąc pod uwagę fakt, że opiniowana praca jako całość, jest ważkim dopełnieniem obrazu życia społeczno – politycznego, gospodarczego i organizacyjnego na północnych kresach II Rzeczypospolitej i jako taka posiada niewątpliwe walory naukowo – poznawcze odpowiadające wymogom stawianym rozprawom doktorskim w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz zgodnie z § 6. ust. 5. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w przewodzie doktorskim, wnioskuję o dopuszczenie Pana mgr. Bogusława Brezy do dalszych stadiów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Andrzej Opman', is centered on the page. The signature is fluid and cursive.